

MORGENBLADETS KRONIKK TIRSDAG 26. JUNI 1956

CHARLES RABOT

Norges venn og Nansens tolk

Av Kristian Nissen

Charles Rabot ble født 26. juni 1856
— 100 år siden idag. Han døde i 1944.

I.

«NORD I TAKEHEIMEN» kalte Fridtjof Nansen sitt historisk-geografiske storverk av 1911 om utforskningen av jordens nordlige strøk i tidlige tider. Mon ikke dette navnet, som har sin rot i den klassiske oldtids og Middelhavsländenes gamle tåkete forestillinger om Norden, særlig Nord-Norge og Nordhavet, har hatt sin gyldighet stort sett også for det franske folk helt til henimot våre dager, iallfall til et stykke ut i det 19. århundre? Det skulle da være, om de gamle nordiske eller la oss likefrem si norske tradisjoner fra normanner-tiden kan ha medvirket til, at kjennskapet til eller forestillingene om de norske stamfedres land der langt i nord gjennomgående har vært klarere og begrepene mindre tåkete i Normandie enn i det store folkerike Frankrike forøvrig.

I en av normannisk lokalpatriotisme svulmende bok i Nansens bibliotek, Jean Revels «Faicts et Dicts Normands» (1912), har jeg funnet veltalende uttrykk for dette. Og ikke minst er forfatterens håndskrevne dedikasjon foran i boken: «A l'illustre Nansen souvenir d'un 'cousin' de Normandie» et nærmest rørende uttrykk for stolthet over nasjonalt slektskap med det folk som hadde fostret en personlighet som Fridtjof Nansen.

FOR NORMANDIES vedkommende har selvfølgelig også den nære forbindelse med havet og Den britiske kanal gjennom forgangne tider vært noe av et åpent vindu mot det fjerne nord. For vikingetidens drageskip

ble senere — ganske visst med mer stillferdige, tildels nesten helt døde perioder innmellom — etterfulgt av norske handelsskip i en stadig voksende strøm som vidnet om, at der nord i takeheimen bodde et folk, som ikke bare efter evne hadde tatt oppgaven opp å gjøre seg sin jord underdanig, hvor karrig den enn fra et syd- og mellomeuropelsk synspunkt måtte antas å være, men som, synlig for all verden, hadde satt sterke viljer og rike evner inn på å gjøre seg også havet, ja havene underdanig, ikke ved krigersk makt- og erobringsspolitikk, men ved fredelig skipsfart og det ikke bare i egeninteressens tjeneste, men til gagn for de menneskelige samfunn rundt om ved alle hav på hele den vide jord.

Men om Normandies befolkning allerede forholdsvis tidlig på dette grunnlag fikk adgang til et riktigere kjennskap til det fjerne land der langt mot nord, så kan man nok trygt gå ut fra, at for det sentrale og sydlige Frankrikes befolkning var begrepene meget dunkle og tåkete helt til henimot våre dager. Ja er det kanskje fremdeles.

Det er da ganske visst høyst elendommelig, at det skulle være forbeholdt en mann fra den nu franske middelhavskyst, Pytheas fra Marseille, å gi sin samtid omtrent et tredjedels årtusinde før vår tidsregnings begynnelse noen merkelige på selvsyn byggede opplysninger om natur- og kulturforhold i «Ultima Thule», det ennu omstridte geografiske begrep, som dog helst må antas å ha gjeldt kysten i Nordland i Norge.

MEN HVA MENN som Pytheas og hans etterfølgere ut gjennom oldtiden og middelalderen kan ha skaffet seg av viden om hav og land langt i nord, så nådde deres kunnskaper neppe ut i videre kretser, ble iallfall ikke allemannsle. Det vitner jo de eldste

kartene om. Det som lå nordfor Germania og Britannia var jo vesentlig et Terra incognita, et ukjent land, helt til renessansens og reformasjonens tideverv. Da åpnet både sydeuropeere og nordboere og ikke minst nederlendere og engelskmenn mange nordvendte vinduer for sin samtid og kunne, takket være kobberstikk- og boktrykkerkunst, bringe kunnskap om de nordlige land og folk ut til stadig videre kretser og rive iallfall mange hull i tåkelsøret.

Det drøyet dog forholdsvis lenge innen franskmenn i noen sterkere grad tok del i denne avsløring av land og hav nord i takeheimen. Den store franske revolusjon ble imidlertid indirekte epokedannende også i denne henseende. En revolusjonens sønn, Bernadotte, ble jo tronfølger og derefter konge over begge riker på den skandinaviske halvøy, et forhold som selvfølgelig skapte interesse i Frankrike for på en helt annen måte enn tidligere å lære disse deres landsmenns riker der nord å kjenne.

Og den reisen, som den på grunn av revolusjonen landflyktige Ludvig Filip av Orleans i 1795 inkognito foretok helt Nordkap, skulle omkring 40 år senere bære uanet rike frukter. For noen år efter at han i 1830 var blitt «Franskmennenes konge», lot han iverksette den stort anlagte forskningsekspedisjon til Finnmarken og Svalbard, den som efter ekspedisjonens skip, korvetten «La Recherche», kalles Recherche-ekspedisjonen. En så allsidig sammensatt stab av franske, danske, norske og svenske naturforskere hadde neppe tidligere vært samlet under felles leder tre somre i trekk (1838—40). De i videnskapelig henseende mest verdifulle resultater ble dog kanskje vunnet av den gruppen på to franske og to svenske forskere som ble i Alta i Finnmarken også vinteren 1838—39 og drev bl. a. nordlys- og strandlinjeundersøkelser der.

Men det som skulle komme til å bety mest for økning av kjennskapet i videre kretser — og da spesielt i Frankrike — til de nordiske land i sin alminnelighet og til Finnmark og Svalbard i særdeleshed, skyldes dog ikke de mange, tildels fremragende naturforskere, som tok del i ekspedisjonen, men dels dens litterære medlem, Xavier Marmier, og dels de utmerkede franske kunstnere som var med både i 1838 og særlig i 1839.

Den unge Marmier hadde allerede, før han i 1838 ble med, studert litteratur og historie i Sverige og Danmark, hadde lært seg til å tale «skandinavisk» og skrevet en bok om disse lands litteratur. Fra relsene, særlig i 1838, skrev han en lang rekke meget innholdsrike brev om nordiske forhold, alle holdt i en overmåte sympatisk tone. Og som hans «Lettres sur le Nord» ble disse utgitt i to bind i 1840 og kom senere i en rekke nye opplag og utgaver og ble også oversatt til andre sprog. I ekspedisjonens kjempemessige publikasjonsserie er også både en «Relation du voyage» i to bind, en «Histoire de la Scandinavie» og en «Litterature en Scandinavie» skrevet av Marmier på en sterk interessevekkende måte og utgitt i trykken i 1840-årene.

OG I FØRSTE HALVDEL av 1850-årene fikk det store franske og internasjonale publikum også se resultatene av kunstnerens arbeid, ingen nevnt, men ingen glemt. De finnes samlet i to kjempemessige bind i stort folioformat med over 300 både av kunstneren og av litografen signerte litografier i stort format med bilder fra Nordens natur, befolkning og kultur, en helt enestående samling av den aller største verd. For det er ikke fantasibilder, som så ofte i eldre illustrerte verker, men gjennomgående helt realistiske og naturtro fremstillinger. Og dette prestert før fotografikunsten var oppfunnet eller iallfall da denne ennu befant seg på barnestadiet i daguerrotypen, en teknikk som dog såvidt jeg vet ikke ble gjort anvendelse av som et hjelpemiddel under Recherche-ekspedisjonen.

Når jeg her så sterkt har fremhevet hva denne ekspedisjonen ydet både gjennom Xavier Marmiers og kunstnerens medarbeiderskap, så er det ut fra den oppfatning, at det må være nettopp gjennom alt det nettopp disse ydet at Charles Rabot allerede i sin ungdom fikk sin sterke og varme interesse vakt for Ultima Thule, for land og hav Nord i Takeheimen, for Norge og for Fridtjof Nansen, en interesse som fylte ham i trofast kjærlighet gjennom hele hans liv og som skulle bety så meget av verdi også for Norge.

Nærmere om ham i neste artikkel.
Polhøgda, Lysaker 26. juni 1956.

27 JUNI 1956

MORGENBLADETS KRONIKK ONSDAG 27. JUNI 1956

CHARLES RABOT

Norges venn og Nansens tolk

Av Kristian Nissen

II.

SOM det vil ha fremgått allerede av overskriften til min Rabot-artikkel i Morgenbladet igår var Charles Rabot født 26. juni 1856. Igår ville han altså ha fylt 100 år om han hadde fått leve så lenge. Og det er den ytre foranledning til at jeg nettopp nu innbyr Morgenbladets lesere til å minnes denne overordentlig sympatiske personlighet både som geografisk Nordensforsker, som den varmhjertede, aktive og forståelsesfulle Norgesvenn og som Nansens tolk, dette siste ordet tatt ikke i den vanlige snevre betydning, men i videste mening.

Charles Rabot var født i Nevers i departementet Nièvre, altså midt i Frankrike og omtrent like langt fra havet i vest og syd som fra de mange nabolands grenser. Om det var normannerblod i hans forfedre kjenner jeg ikke til. Det kunne jo isåfall ha gitt en naturlig forklaring til, at han allerede i en ung alder valgte Norge, spesielt Nord-Norge, og de tilstøtende trakter i de svenske, finske og russiske lappmarker samt hele den norske interessensfære i Nordishavet til sitt spesielle forskningsfelt.

Men som antydnet allerede i min artikkel igår er jeg tilbøyelig til å tro, — jeg kan ikke si at jeg positivt vet det —, at hans interesse for dette vidstrakte forskningsområde nord i tåkeheimen er blitt vakt av Recherche-ekspedisjonens publikasjoner allerede på et tidlig tidspunkt, til å begynne med vel helst ved Marmiers brev og reiseberetninger og ikke minst av det praktfulle plansjeverket, senere

utdypet ved de naturvidenskapelige spesialverker i publikasjonsserien.

Den hjertelighet, hvormed Rabot gjennom redaktøren av Norsk Geografisk Tidsskrift i sin tid takket meg for den ganske fyldige, dokumenterte redegjørelse for «Recherche-ekspedisjonen. Et hundreårsminne», som jeg hadde offentliggjort i tidsskriftets bind VIII, følte iallfall jeg som et uttrykk for, at Rabot selv kjente seg stående i taknemlighetsgjeld til denne ekspedisjonen for hva den hadde gitt ham både av kunnskaper og av retningsbestemmende initiativ.

Under min efterfølgende korrespondanse med ham, — jeg hadde tidligere ikke stått i rapport med ham — tok jeg dog ikke opp dette spørsmålet om, hva Recherche-ekspedisjonen hadde betydd for ham. Jeg visste jo, at han da var en gammel mann, omkring 85 år. Men jeg skrev til ham på norsk og han svarte meg på fransk og gav meg flere interessante opplysninger om Marmier og andre av ekspedisjonens medlemmer.

PERSONLIG har jeg dessverre aldri truffet Charles Rabot. Og de opplysninger jeg her kan gi om ham i all korthet, skylder jeg først og fremst hans eget forfatterskap, herunder hans interessante forord til hans oversettelser til fransk av flere av Nansens bøker, dernest Nansens artikkel om ham i Den norske Turistforenings årbok 1929 og særlig Werner Werenskiolds minneartikkel i Norsk geografisk Tidsskrift X 1944/45.

Hvor Rabot fikk sin skole- og universitetsutdannelse vet jeg ikke. Men hans virksom-

het som forsker gir vidnesbyrd om, at hans studier både gjaldt biologi og geologi. «Til å begynne med samlet han ferskvannskrepsdyr osv., senere kom han til å undersøke breene først og fremst, forøvrig kunne han kalles en all-round arktisk forsker», sier Werenskiold om ham.

Det var i 1880 han startet sitt forskningsarbeide med reiser i visse områder i Nordland og i de svenske lappmarker. På norsk side var det Svartisen og de dengang ennå meget lite kjente fjelltraktene der omkring som ble hans spesialitet. Og han fortsatte også i de følgende årene med ytterst slitsomme fjellvandring, oftest bare med en fjellsame eller to som ledsagere og kjentmenn. Et av disse årene — i 1883 — undersøkte han også Okstindene mellom Røsvatnet og Rana og besteg samme sommer som førstemann Sveriges høyeste fjell lenger nordpå, Kebnekaise. Bestigningen av den høyeste av Okstindene ble også lenge betegnet som en førstegangsbestigning. Men Adolf Hoel har for en del år siden kunnet påvise, at den senere direktør for Sulitjelma-grubene, O. A. Corneliussen, hadde vært helt til topps allerede i 1875.

Nu, det å sette tindeklatringsrekorder var ikke Rabots oppgave, knapt nok hans hobby. Når han kløv helt til topps var det for å vinne overblikk over de områder han på lavere nivåer detaljundersøkte geologisk og glasiologisk med mønstergyldig nøyaktighet. Hans resultatrike undersøkelser omtales da også med den største anerkjennelse av samtidige og nyere fagmenn både i Norge og i Frankrike og i fremmede land forøvrig.

Hans undersøkelsesområde var dog, som allerede antydnet ikke begrenset til Nordland og de svenske lappmarker. I østlig retning foretok han — i 1884—85 — undersøkelser i Nord-Finnland og på Kolahalvøya. I nordlig retning besøkte han selvfølgelig også Finnmarken. Og allerede i 1882 besøkte han ombord på en fiskeskøyte med bare to manns besetning Svalbard, et besøk som han også gjentok i 1892, men da som passasjer ombord i det franske krigsskip La Manche. Og denne gang

fikk han anledning til å utføre virkelige undersøkelser, bl. a. i et område i Sassendalen. En bre deroppe er da også blitt oppkalt etter Rabot.

ÅRET FORUT — altså i 1891 — hadde han deltatt i en fransk ekspedisjon til Island. Den gjaldt også Jan Mayen. Der slapp dog ekspedisjonen ikke i land.

Men allerede i 1888 var Rabot en tur over på Grønland, altså samme år som Nansen foretok sin berømmelige ferd over innlandsisen fra øst mot vest. Det forlyder så lite om dette Rabots Grønlandsbesøk. Det synes å ha vært nærmest bare en orienterende turistferd. Det har iallfall ikke vært som en konkurrent til Nansen han besøkte landet! Og han påberopte seg ikke noe personlig kjennskap til dette vårt gamle land, da han i 1893 skrev sitt strålende, spirituelle og beundringsfylte forord til sin fortrinlige oversettelse til fransk av Fridtjof Nansens bok om Grønlandsferden.

Allerede fire år derefter — i 1897 — kunne Rabot utgi en noe forkortet oversettelse av Nansens bok om Nordpolsferden 1893—96, også denne med et forord i samme ånd og tone som forordet i Grønlandsboken.

Om alle sine egne undersøkelsesreiser i 1880—90-årene offentliggjorde Rabot etterhånden en rekke spesialavhandlinger i franske, tyske og engelske fagtidsskrifter. Og i 1890-årene gjengav han meget av dette stoffet i flere meget leseverdige populære fremstillinger. Den for oss norske mest interessante av disse tør være «Au Cap Nord. Itinéraires en Norvège, Suède, Finland». Hva den boken, hvis første utgave kom i 1898, gir av saklige opplysninger og skildringer i et underholdende sprog om natur og kultur, om mennesker og dyr i de nordligste delene av «Fennoskandia», er helt utrolig. Og boken «Aux fjords de Norvège et aux forêts de Suède», som også utkom i 1898, er så menn ikke dårlig den heller. Med all sin saklige vederheftighet må den hos franske lesere ha fremkalt trang til å lære også Syd-

Norge å kjenne. Norge har jo ikke bare Nordkapp og midnattsolen å by på.

Norge å kjenne. Norge har jo ikke bare Nordkapp og midnattsolen å by på.

I ARENE 1900—1914 var Rabot redaksjonssekretær for det store franske geografiske selskaps tidsskrift «La Géographie». Allerede i 1897 kunne man i dette prominente selskaps «Bulletin» lese meddelelsen om, at Nansen var tildelt selskapets høyeste utmerkelse, dets store gullmedalje. Og i første bind av «La Géographie» (1900) finner man Rabots meget anerkjennende anmeldelse av Nansens bok av 1899 om «Meine Forschungsreise nach der Nordpolregion und deren Ergebnisse». Og gjennom dette tidsskriftet ble Nansens arbeid som polarforsker og geograf holdt høyt i akt og ære, ikke bare i Rabots tjenestetid som medlem av redaksjonen, men også senere. Og i dets mai—juni-hefte 1930 ble det Rabot som fikk den vemodsfylte oppgave å skrive en innholdsrik, varmfølelse nekrolog over Fridtjof Nansen, som var død 13. mai s. å. I denne nekrologen ble selvfølgelig også Nansens enestående humanitære virke under og efter den første verdenskrig kort omtalt i sterkt anerkjennende ord. Som franskmennene forøvrig i sin alminnelighet så hadde også Rabot den hele tid fulgt med i hva som skjedde også på denne fronten og hadde alltid vært rede til med råd og dåd å yde sin støtte.

Alle nordmenn må være Rabot varmt takknemlige for dette. Og ikke mindre gjelder det den måte, hvorpå Rabot i 1905 støttet vårt

ne helt innenfra langt bedre enn noen annen franskmann eller utlending idetheletatt dengang.

Og ikke mindre takk er vi ham skyldige for den innsats han ydet vårt land da Svalbardsaken stod på dagsordenen. I den veldige særtrykk- og brosiyresamlingen i Nansens bibliotek på Polhøgda har jeg bl. a. funnet Rabots avhandling «The Norwegians in Spitzbergen» og artiklen «A qui doit appartenir le Spitsberg?» Denne siste slutter med en varm henstilling til de allierte og tilsluttede makter å la Spitsbergen bli norsk statsområde. Hvilket jo også ble resultatet. Med en helt gjenomslående riktig begrunnelse la Charles Rabot sitt lodd i vektskålen.

Rabot bodde i sine senere år på sin eiendom «La Halénière» nær Rennes i Bretagne. Mon vi deri kan se et uttrykk for, at han gjerne ville bo i nærheten av det land som de gamle nordmenn hadde gitt sitt navn, Normandie, og det hav som de gamle normanner hadde befaret og hvis grenser mot nord Fridtjof Nansen så å si hadde sprengt?

Her i Bretagne døde Rabot 1. februar 1944.

Det norske geografiske selskap hedret ham ved 13/4 1897 å velge ham til korresponderende medlem og 16/1 1920 til æresmedlem.

Ikke bare vårt geografiske selskap men hele vårt norske samfunn bør ære Charles Rabots minne i dyp takknemlighet.

Polhøgda, Lysaker.

Kristian Nissen.